

УДК 351.77:378.147

В. Лещенко

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ НАДУ)

Розглянуто питання проведення науково-дослідних робіт із державного управління охороною здоров'я в Україні. Описано наукові дослідження з державного управління охороною здоров'я, що були здійснені у Національній академії державного управління при Президентів України.

Ключові слова: державне управління, охорона здоров'я, науковий супровід, науково-дослідні роботи, Національна академія державного управління при Президентів України.

Стан громадського здоров'я в Україні вказує на нагальну необхідність підвищення ефективності реалізації основних положень Конституції, законодавства України щодо збереження та зміцнення здоров'я українського народу, формування здорового способу життя і, таким чином, забезпечення сталого національного розвитку. Реформи, що відбуваються на сьогодні в галузі охорони здоров'я, висувають у число невідкладних завдань підвищення рівня і якості наукового супроводу зазначених процесів. Проведення сучасних інноваційних наукових розробок (разом із створенням ефективної системи впровадження їх результатів в практику охорони здоров'я) визначено одним із шляхів вирішення проблем галузі у Концепції Загальнодержавної програми “Здоров'я 2020: український вимір” [1].

Науковим розвідкам із питань державного управління охороною здоров'я присвячено окремі роботи В. Бакуменка, М. Білинської, С. Бугайцова, Л. Жаліло, Д. Карамішева, Н. Кризини, В. Москаленка, О. Поживілової, Я. Радиша, І. Солоненка, Ю. Сурміна, О. Федька та інших.

Аналіз наукового доробку зазначених вище авторів засвідчив, що питання проведення науково-дослідних робіт із державного управління охороною здоров'я в Україні у фаховій літературі досі не висвітлювалися.

Наукові пошуки з окремих питань організації охорони здоров'я виконуються у Національній академії медичних наук України, Національній медичній академії післядипломної освіти імені П. Шупика, Національному інституті стратегічних досліджень, Державній установі “Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України” (що на сьогодні проходить процедуру реорганізації).

Провідною установою, наукова діяльність якої спрямована на наукове забезпечення вирішення актуальних проблем державного управління та місцевого самоврядування в Україні, є Національна академія державного управління при Президентів України (далі – Академія) [2].

Ця спрямованість разом із потребами розвитку галузі науки “Державне управління” та становлення відповідних наукових шкіл, започаткованих у закладі, визначають конкретний зміст фундаментальних і прикладних наукових досліджень в Академії. У контексті викладеного вище доцільно наголосити на тому, що Україна стала

першою серед країн пострадянського простору, де була запроваджена нова галузь науки – державне управління, яка повинна забезпечити супровід економічних, соціальних та політичних реформ процесів розбудови молодого незалежної держави.

Наукові дослідження є чільним напрямом діяльності Академії з часу її заснування. Планова наукова робота проводиться в академії з 1996 р. Підставою для організації та проведення наукових досліджень є Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про наукову і науково-технічну експертизу” та Положення про Національну академію державного управління при Президентові України [3].

Наукова діяльність Академії передбачає проведення науково-дослідних робіт, оприлюднення та публікацію їх результатів.

Науково-дослідні роботи, орієнтовані на наукове забезпечення державного управління охороною здоров'я в Україні, виконуються на кафедрі управління охороною суспільного здоров'я Академії (далі – кафедра). Доцільно зазначити, що кафедра заснована у 1994 р., основною метою її діяльності є підготовка нової генерації фахівців для органів державного управління, місцевого самоврядування та галузі охорони здоров'я, які б сприяли удосконаленню та впровадженню дієвих механізмів державної політики і державного управління, спрямованих на вирішення проблем галузі [4].

Науково-дослідні роботи кафедри спрямовані на досягнення суспільно корисного результату, впровадження результатів у практику державного управління та систему підготовки державних службовців. Виконання робіт здійснюється в межах комплексного наукового проекту “Державне управління та місцеве самоврядування” (номер державної реєстрації 0199U002827).

Тематика робіт формується з урахуванням вимог Стратегії реформування системи державної служби в Україні, Комплексної програми підготовки державних службовців, затверджених Указами Президента України № 599 від 14.04.2000 р. та № 1212 від 09.11.2000 р., Стратегії державної кадрової політики на 2011 – 2020 рр., Програми економічних реформ на 2010 – 2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”.

Наукова методологія, розроблена у процесі виконання науково-дослідних робіт, використовується в навчальному процесі при підготовці спеціальних навчальних курсів, семінарів із працівниками органів державного управління та місцевого самоврядування.

В останні роки можна відзначити тенденцію щодо значного посилення практичної співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування України. Головними адресатами і споживачами результатів науково-дослідних робіт, що здійснюються фахівцями кафедри, є державні інститути та органи державної влади (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади), органи місцевого самоврядування, державні установи та організації, а також Академія та її структурні підрозділи.

Основні ідеї, що були сформульовані в процесі досліджень, реалізовані в низці проектів законодавчих та нормативно-правових документів.

Як бачимо з наведених нижче даних (табл. 1), науково-дослідні роботи за науковим напрямом “Державне управління охороною здоров'я” в Академії та її регіональних інститутах проводились починаючи з 2000 р. Усього за час існування комплексного наукового проекту “Державне управління та місцеве самоврядування” проведено 8 масштабних робіт, із яких одна робота виконана фахівцями Харківського регіонального

інституту державного управління при Президентіві України та 7 – в Академії, м. Київ [5]. Затверджена тема науково-дослідної роботи на 2013 р. – “Державне управління реформуванням охорони здоров’я в контексті соціальних перетворень в Україні”.

Таблиця 1

Науково-дослідні роботи комплексного наукового проекту “Державне управління та місцеве самоврядування” за науковим напрямом “Державне управління охороною здоров’я”, Національна академія та її регіональні інститути, 2000 – 2013 рр.

№ з/п	Предмет дослідження	Роки виконання	Місце виконання
1	Розробка принципів нової технології підготовки рішень в управлінні охороною здоров’я	2000, 2001 та 2002	Київ
2	Розроблення та впровадження міжгалузевих механізмів державного управління охороною громадського здоров’я в Україні	2003, 2004 та 2005	Київ
3	Розробка та запровадження моделей фінансування галузі охорони здоров’я в регіоні	2005 та 2006	Харків
4	Удосконалення організаційно-правових засад місцевого самоврядування в галузі охорони здоров’я	2006 та 2007	Київ
5	Удосконалення організаційно-правових засад збереження і розвитку трудового потенціалу України	2008	Київ
6	Дослідження концептуальних основ запровадження спеціальності 8.150105 “Державне управління у сфері охорони здоров’я” для професійної діяльності у сфері публічного управління	2009	Київ
7	Розвиток антикризового управління охороною громадського здоров’я на місцевому рівні	2010 та 2011	Київ
8	Теоретико-методологічні засади державного управління реформуванням системою охорони здоров’я в Україні	2012	Київ
9	Теоретико-методологічні засади державного управління реформуванням системою охорони здоров’я в Україні	2012	Київ

Практичні результати науково-дослідних робіт за науковим напрямом “Державне управління охороною здоров’я” за період 2000 – 2012 рр. коротко викладено нижче.

Тема “Розробка принципів нової технології підготовки рішень в управлінні охороною здоров’я” (Київ – 2000, 2001 та 2002 рр., номер державної реєстрації 0199U002827).

Робота містить нові концептуальні положення щодо методологічних засад технології підготовки управлінських рішень в галузі охорони здоров’я в умовах економічних і соціальних змін.

На основі аналізу ситуації в галузі охорони здоров’я, статистичних даних щодо стану здоров’я населення України, теорії та практики розробки й прийняття рішень в управлінні охороною здоров’я сформульовано нові принципи (які класифіковані як групи політичних, національних, міжгалузевих і галузевих принципів) та науково-методологічні підходи до алгоритму дій у технологіях прийняття рішень у галузі управління охороною здоров’я в умовах трансформації суспільства.

Методологічні напрацювання застосовано при підготовці нової Концепції охорони здоров'я робочою комісією з питань реформування системи охорони здоров'я при Міністрі охорони здоров'я, а також у матеріалах Координаційної ради з питань виховання здорового способу життя Міністерства освіти і науки України.

Основні методологічні принципи щодо реформування галузі й стратегічних напрямів її розвитку використано при підготовці звіту Програми ПРООН за 2002 р. (Представництво ООН в Києві).

Тема “Розроблення та впровадження міжгалузевих механізмів державного управління охороною громадського здоров'я в Україні” (Київ – 2003, 2004 та 2005 рр., номер державної реєстрації 0103U006815).

У роботі на основі аналізу науково-теоретичних засад механізмів державного управління з міжгалузевої співпраці щодо охорони громадського здоров'я **отримано нові наукові факти та описано особливості проблемної ситуації** щодо управління міжгалузевою співпрацею з охорони громадського здоров'я.

Визначено принципи міжгалузевих взаємозв'язків у державному управлінні охороною суспільного здоров'я в умовах глобальних суспільних трансформацій, еволюції суспільних потреб, потреб перебудови галузі відповідно до міжнародних норм і стандартів.

Обґрунтовано принципи і методи організації та взаємодії стратегічних об'єднань (коаліцій та асоціацій) з метою підвищення ефективності державного управління щодо міжгалузевих зв'язків, спрямованих на покращення стану суспільного здоров'я в Україні. Результати науково-дослідної роботи враховано при розробці проектів законів України “Про захист населення від шкідливого впливу вживання тютюнових виробів”, “Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування”, “Про фінансування охорони здоров'я та медичне страхування”, в експертній роботі науково-методичної комісії “Основи здоров'я” Міністерства освіти і науки України.

Тема “Розробка та запровадження моделей фінансування галузі охорони здоров'я в регіоні” (Харків – 2005 та 2006 рр., номер державної реєстрації 0105U002745).

Основними результатами роботи стали:

– пропозиція нових підходів до формування інтегрованої суспільно-солідарної моделі структури фінансування системи охорони здоров'я з визначенням ключових суб'єктів та відповідних фінансових засобів;

– пропозиція нової моделі структури фінансування охорони здоров'я з урахуванням зовнішніх (на основі аналізу світового досвіду) і внутрішніх (на основі соціологічного дослідження) факторів впливу на систему;

– доведення можливості формування інтегрованої багаторівневої системи фінансування охорони здоров'я в Україні та обґрунтування необхідності впровадження в Україні загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

Отримані результати науково-дослідної роботи використано у ході реалізації проекту Tasis “Фінансування та управління у сфері охорони здоров'я в Україні”, у програмі Сумського міськвиконкому щодо екологічного розвитку м. Суми на 2006 – 2010 рр., а також під час підготовки проектів нормативно-правових документів галузевого спрямування, інформаційно-аналітичних матеріалів та консультування органів державної влади та місцевого самоврядування щодо удосконалення організації фінансового забезпечення медичної та фармацевтичної галузі.

Тема “Удосконалення організаційно-правових засад місцевого самоврядування в галузі охорони здоров’я” (Київ – 2006 та 2007 рр., номер державної реєстрації 0106U004369).

Сформульовано принципи, які створюють основу методології еволюції діяльності органів місцевого самоврядування щодо надання послуг територіальній громаді з охорони здоров’я, а саме відокремлення органу місцевого самоврядування як стратегічного замовника послуг із охорони здоров’я відповідно до потреб територіальної громади від закладів охорони здоров’я, розвиток автономності закладів із охорони здоров’я як постачальників послуг та запровадження договірних відносин між ними.

Висунуто робочу гіпотезу стосовно того, що трансформація органів місцевого самоврядування у стратегічного замовника послуг із охорони здоров’я, відповідно до потреб територіальної громади, дасть змогу істотно покращити стан суспільного здоров’я в Україні та задовольнити потреби громадян.

Тема “Удосконалення організаційно-правових засад збереження і розвитку трудового потенціалу України” (Київ – 2008 р., номер державної реєстрації 0108U002030).

На основі порівняльного аналізу та аналізу науково-теоретичних засад щодо збереження якісних і кількісних аспектів трудового потенціалу в країнах Європи та Україні із застосуванням засобів державного управління охороною здоров’я отримано нові наукові факти, описано особливості проблемної ситуації, зокрема низька ефективність традиційної моделі (інтегрована модель), в межах якої відбувається збереження трудових людських ресурсів України.

Сформульовано принципи, які створюють основу методології еволюції уявлень і підходів щодо надання послуг із охорони здоров’я з метою збереження здоров’я населення працездатного віку відповідно до потреб територіальної громади і держави загалом, а також підвалин політики держави щодо збереження трудового потенціалу.

Висунуто робочу гіпотезу стосовно того, що трансформація політики і стратегії держави щодо збереження трудового потенціалу засобами охорони здоров’я дасть змогу істотно покращити стан суспільного здоров’я в Україні та задовольнити потреби громадян і держави.

Розроблено концептуально-інноваційні підходи державного управління щодо збереження трудового потенціалу в Україні.

Тема “Дослідження концептуальних основ запровадження спеціальності 8.150105 “Державне управління у сфері охорони здоров’я” для професійної діяльності у сфері публічного управління” (Київ – 2009 р., номер державної реєстрації 0109U003016).

Проведено аналіз та здійснено порівняльну характеристику існуючих професій у сфері державного управління охороною здоров’я з метою визначення місця для професійної діяльності фахівця зі спеціальності “Державне управління у сфері охорони здоров’я” за напрямом підготовки “Державне управління”. Розроблено профіль компетенцій фахівця з державного управління у сфері охорони здоров’я.

Уперше обґрунтовано та розроблено концепцію і Галузевий стандарт вищої освіти України для спеціальності 8.150105 “Державне управління у сфері охорони здоров’я” за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” та комплекс навчально-методичних матеріалів для реалізації цього стандарту.

Результати науково-дослідної роботи використано у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, при наданні консультативної допомоги органам

державної влади всіх рівнів, місцевого самоврядування, науково-дослідним та навчальним установам, зокрема Національній Раді з питань здоров'я, Національному медичному університету, НМАПО тощо.

Тема *“Розвиток антикризового управління охороною громадського здоров'я на місцевому рівні”* (Київ – 2010 та 2011 рр., номер державної реєстрації 0110U002473).

Досліджено теоретико-методологічні засади державного управління системою охорони здоров'я на місцевому рівні в кризових суспільно-економічних умовах та в умовах реформування зазначеної сфери відповідно до сучасних суспільних потреб. Обґрунтовано основні положення антикризового управління в сфері охорони суспільного здоров'я на місцевому рівні. Обґрунтовано та розроблено алгоритм управління змінами у сфері охорони здоров'я. На основі порівняльного аналізу розроблених принципів управління змінами із зарубіжними аналогами та політикою змін у сфері охорони здоров'я, запропонованою ВООЗ, визначено напрями розвитку політики і стратегії антикризового управління охороною громадського здоров'я, розробка яких потребує подальших досліджень.

Результати науково-дослідної роботи використано при розробленні пропозицій до проекту Державної програми *“Здорова нація”* на 2009 – 2013 рр., а також у діяльності Київської обласної державної адміністрації, Державної установи *“Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України”*.

Тема *“Теоретико-методологічні засади державного управління реформуванням системою охорони здоров'я в Україні”* (Київ – 2012 р., номер державної реєстрації 0112U002459).

Результатами науково-дослідної роботи є дослідження теоретико-методологічних засад державного управління реформами у сфері охорони здоров'я, доведення необхідності провадження інноваційних підходів для реформування галузі охорони здоров'я. Результати було використано при удосконаленні освітньо-професійної програми за спеціальністю *“Державне управління у сфері охорони здоров'я”*. За темою дослідження підготовлено навчально-наукове видання *“Теоретико-методологічні засади державного управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні”*, здійснено публікації в наукових виданнях, удосконалено навчальні програми для фахівців органів державного управління та місцевого самоврядування, підготовлено методичні рекомендації.

Висновки

Вирішення пріоритетних проблем щодо здійснення в Україні трансформаційних процесів, спрямованих на досягнення об'єктивно необхідного посилення дієздатності держави, безпосередньо залежить від упровадження наукових засад формування ефективної системи державного управління.

Процес реформування та оптимізації державного управління охороною здоров'я в Україні повинен включати такі стратегічні напрями регулювання, як державна підтримка фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі охорони здоров'я та забезпечення раціонального використання науково-інформаційних ресурсів у галузі охорони здоров'я.

Перспективними напрями подальших наукових досліджень, спрямованих на поліпшення державного управління охороною здоров'я в Україні, вважається таке:

– вивчення особливостей охорони здоров'я як соціальної інституції з певними соціальними функціями;

- дослідження особливостей впливу соціально-економічної кризи в Україні на рівень здоров'я населення;
- аналіз проблем управління охороною здоров'я на місцевому рівні в умовах суспільно-економічної кризи;
- обґрунтування науково-теоретичних засад удосконалення підготовки кадрів із державного управління охороною здоров'я;
- удосконалення нормативно-правової бази з питань фінансування галузі охорони здоров'я.

Література

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми “Здоров'я 2020: український вимір” [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1164-р від 31.10.2011 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80>.
2. Питання Національної академії державного управління при Президентові України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 850/2001 від 21.09.2001 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/850/2001>.
3. Звіт з наукової діяльності за 2011 рік [Текст] : у 2 ч. / за заг. ред. К. О. Ващенко ; уклад. : С. В. Загороднюк, О. Л. Приходько, О. В. Шиманська. — К. : Вид-во НАДУ, 2012. — Ч. 1. — 109 с.
4. Про кафедру управління охороною суспільного здоров'я [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://212.111.196.8:8081/health/default.aspx>.
5. Інформаційний дайджест досліджень у галузі державного управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://212.111.196.8:8081/upr_fundament_doslidzhen/DocLib1/Forms/AllItems.aspx.

V. Leshchenko

SCIENTIFIC PROVIDING OF PUBLIC ADMINISTRATION OF HEALTH CARE IN UKRAINE (CASE STUDY OF THE SCIENTIFIC RESEARCH IN THE NATIONAL ACADEMY OF PUBLIC ADMINISTRATION, OFFICE OF THE PRESIDENT OF UKRAINE)

The issues of conducting of scientific research concerning public administration of health care in Ukraine are considered The scientific research of public administration of health care conducted in the National Academy of Public Administration, office of the President of Ukraine's are described.

Key words: public administration, health care, scientific support, scientific research, National Academy of Public Administration, office of the President of Ukraine.